

תקציר

מחקר זה עוסק בזהות התפקידית של הר"מ בישיבת הסדר ומבקש להבינו במסגרת התיאוריה ההתפתחותית של אריקסון.

אריקסון סובר (Erikson, 1950) שאדם אינו נולד עם זהות מגובשת אלא זו מתפתחת לאורך חייו. למרות שתהליך התפתחות הזהות מתרחש לאורך כל חייו של האדם, השלב הקריטי בהליך זה לדבריו הוא גיל ההתבגרות. בשלב זה, המתבגר מצוי בצומת דרכים קריטית בה הוא נדרש לגבש את זהותו. במקביל, הציג אריקסון את אתגר הג'נירטיביות שאיתה מתמודדים בתקופה הבגרות האמצעית (Middle adulthood), כיכולת לדאוג לקיום הדור הבא ולהצלחת התפתחותו. שכטר (Schachter, 2018) העיר ששני שלבי ההתפתחות הללו שהציג אריקסון – זהות וג'נירטיביות – משוקעים במודל בין דורי, והם מבוססים על אינטראקציה בין-אישית ובין דורית. הזהות אינה מתפתחת לבד מתוך האדם עצמו, אלא באינטראקציה עם הדור המבוגר (הקודם), והג'נירטיביות של המבוגר תלויה בהתפתחות ובצרכים ההתפתחותיים של הצעיר מהדור הבא. על כן, הוצע לכנות כ"סוכני זהות" את אלו השותפים באופן אקטיבי בעיצוב זהותו של האינדיבידואל ובתיווכו. קבוצה זו מגלה עניין בתהליך של הדור הצעיר, ומציבה מטרות כחלק משותפות בו.

ישיבת ההסדר הוקמו בסוף שנות החמישים על ידי אנשי הציונות הדתית על מנת לתת מענה הן לצורך בהתפתחות רוחנית וחובת לימוד תורה והן לצורך בנטילת חלק בצרכיה הצבאיים של המדינה. מטרתה של הישיבה הינה הכשרה של דור לומדי התורה העתיד לצאת מהישיבה ולהשתלב בחברה בד בבד עם שמירת על אורח חיים דתי מלא. הישיבה הינה מוסד טוטאלי חינוכי, המספק מענה לכל צרכיו של התלמיד, החומריים והרוחניים, והדמויות המופקדות על עיצוב זהותו האישית והדתית הם הרמ"ם (=רב מחנך).

לצורך מחקר זה נבחרו הרמ"ם בישיבות ההסדר, משום שהם בעלי פוטנציאל לשמש כסוכני זהות בהיותם אלו הדואגים לעיצוב הזהות הדתי של הדור הבא, ובעלי זהות תפקידית ייחודית. כמו כן, תלמידי הישיבה מצויים בתקופת גיל (19-23) קריטית מבחינת עיצוב הזהות המכונה "בגרות בהתהוות" (Arnett, 2007), שבה הם נדרשים לבצע בחירות חשובות בעלות השפעה על חייהם העתידיים. בכדי להעמיק את ההבנה ביחס לתפיסת התפקיד של הרמ"ם, ובכדי להבין את תהליך עיצוב הזהות שהם שותפים בו, נערכו כ-12 ראיונות עומק. הראיונות נותחו בשיטת הניתוח התמטי והועלו תימות שונות במטרה לעמוד על מאפייני תפיסת תפקיד זו.

הממצאים שהועלו מצביעים על כך שהרמ"ם תופסים את תפקידם כמורכב משלושה מאפיינים עיקריים: השפעת מתמשכת וארוכת טווח, תיאור התפקיד כ-"תחביב" שהפך מקצוע והמרכיב הדתי והערכי שבמקצוע זה. בנוסף תוארה הישיבה, שהינה מוסד טוטאלי חינוכי, על ידי הרמ"ם בשלושה תיאורים שונים: "גן עדן" "בועה" ו"מערה", המשקפים את תפיסתם את האקלים הייחודי המתקיים בישיבה, על האתגרים המצויים בו ובחששות ממצבם הרוחני של בוגריה. כמו כן, הרמ"ם תיארו שלוש דילמות ג'נירטיביות ביחס לתהליך עיצוב הזהות שבו הם שותפים. הראשונה היא "לחדש או לשמר" שמתייחסת למתח בין הרצון לשמר את שיטת החינוך הזהותי

המוכרת לר"מ, למול הרצון להתחדש בתפקיד ביחס השינויים שמתרחשים מחוץ לישיבה ולשינויים הבין דוריים. השנייה "להתמסר או לשמור על גבולות"- שמתייחסת למתח שבין הרצון להתמסר בתפקיד עקב היותו משמעותי וערכי לבין הרצון לשמור על הגבולות האישיים. והשלישית, "הרצון לאפשר אוטונומיה מול הרצון להשפיע" שמתייחסת למתח בין הרצון לשמור על האוטונומיה של התלמיד בעיצוב הזהות האישי שלו לבין הרצון להיות משמעותי ושותף בו.

מחקר זה תורם ליכולת להבין את תפיסת הרמ"ם את תפקידם כ"סוכני זהות", תמהיל מאפייניו הייחודי וכן את הדילמות הג'נרטיביות שבהן עסוקים הרמ"ם במסגרת התפקיד. כמו כן, המחקר מאפשר להעמיק בהבנת מערכת האקלים הישיבתית דרך תיאורם של הרמ"ם, והבנת משמעות תיאורים אלו לאור היותה של הישיבה מוסד טוטאלי חינוכי מעצב זהות.